

EUTERPÉ ÁRNYÉKÁBAN — ZENEI TANULMÁNYAIM

Néha az ember olyan dolgokkal is előhuzakodik, beszél és ír, amelyekkel — sokak szerint — jobban tenné, ha elhallgatna és elhajítaná a tollát, vagy elfelejtené, hogy hová tette. Így vagyok most én is az ifjonci zenei tanulmányaimmal. Azért írok mégis erről, a fényesnek nem mondható kilenc évről, mert érettebb fejjel úgy ítélem meg, hogy vitatható feleslegessége ellenére, az olvasó számára némi tanulsággal fog szolgálni, annál is inkább, mert az okos ember a más kárán tanul. Továbbá Szókratész is erre biztat, amikor az életet csak akkor tekinti életnek, ha azt leírják, ha arról beszélnek.

Mivel édesapám kántortanítóként kezdte a pályáját (1925), úgy gondolta, hogy a jó hallással megáldott három gyermekével (Mária, Tamás és Erzsébet) megismerteti, megszeretteteti a zenét. Mivel otthon volt zongoránk, kézenfekvő volt, hogy „zongorilla” szerep vár ránk.

Most, amikor elszántam magam az emlékezésre, jöttem rá az írás objektív és szubjektív nehézségeire, a feltételek nem elégségesek voltára. Az első négy év tanulmányi értesítőjét nem, de ötödik évfolyamtól kezdődő tanulmányaim bizonyítványát már megtaláltam az „archívumomban”. Átlapozva lila színű Kádár-címeres zeneiskolai értesítőimet/bizonyítványaimat, átgondolva az Állami Zeneiskolai tanulmányaimat, számomra is érdekes és tanulságos momentumokra derült fény.

Visszaszámlálással kiderítettem, hogy nyolc éves koromban (1952/53-as tanévben) kezdtem meg zeneiskolai tanulmányaimat szülővárosomban, Hódmezővásárhelyen. A katolikus templom keleti oldalán, a mai Virág és Andrassy utca sarkán álló Károlyi család építtette Tisztartó házban, Szabó András zongoraművész keze alatt indultam el a számomra rögs úton. (Ő volt 1942 és 1953 között a Zeneiskola igazgatója; gimnáziumi osztálytársam, Szabó Ilona nagybátyja.) Már fújt a kultúrpolitikai változások szele (1952. aug. 14-én Rákosi Mátyás alakít kormányt, összevonja a párt- és államvezetői posztot! Megjelenik a Népművelési Minisztérium 68/1952 sz. rendelete a zenei intézmények államosításáról.), amit az is bizonyít, hogy az első félévben még a Városi Zeneiskolába, a másodikban már Állami Zeneiskolába jártam. Ma "sine ira et studio" meg tudom ítélni zenei képességemet, és azokat az emberi tulajdonságaimat, amelyek óhatatlanul szükségesek lettek volna a professzionális zenei tanulmányaimhoz. Bizony nem tartoztam Szabó András tanár úr nagy reménységei, titánjai közé.



Fotó: Benák K.

AHOL MEGKEZDTEM ZENEI TANULMÁNYAIMAT
(Károlyi-ház — inspektorális kvartélyház)

A csokornyakkendős tanár urat ügyetlenkedésem rendre felingerelte. Feszültsége levezetésére, a zongora klaviatúrájának végébe kapaszkodva billegett a székén, arcára kiült az unalom, és egyre ingerültebben instruált. Nagyon félttem tőle, aminek meg is lett a következménye, mert egy év múlva közel álltam a bukáshoz. Ekkor még nem értettem egyet Kodály Zoltán híres mondatával: „A zene az élet szépségét, s ami benne érték, azt mind meghatványozza.” A következő években javult a bizonyítványom, tanáraink pedig évenként/félévenként változtak a következő rendben: Steindl Rudolf, Budai Lászlóné/Magdi néni, Szabó András, Kovács Klára (November 7./Kálvin János tér 5.), Szabó András.

1959-ben Szabó András tanár úrnál fejeztem be zongora tanulmányaimat; nála, akinél hét évvel korábban az alapokkal ismerkedtem meg. (Szabó András tanár úr később Vásárhelyről Kaposvárra került, és az ottani zeneiskolában folytatta oktató-nevelő munkáját. „...korábban azonban Budapesten kiváló Bartók interpretátorként tartották nyilván. A zenei élet fellendítésében nagy szerepet játszott, egyébként zárkózott, kevés beszédű, a tantestületben nehezen oldódó személyiség volt.” — írja róla a Kaposvári Zeneiskola egykori igazgatója, Csopor László.) Zongoraóráim korábban megnevezett helységei közül még egyre emlékszem, a Völgy utcai épületszárnyra. Sajnos az ott tanító tanárom/tanárainkat már nem tudom megnevezni. Ha emlékeim nem csalnak, a Zeneiskola 1953 decemberében a Károlyi Házból a mai Kálvin János tér 4. számú eklektikus épületbe költözött át. Tudomásom szerint az oktatás a Zeneiskola épületén kívül három helyen is folyt: 1. Dr. Jakab Jenőné Mária néni a Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség lelkeszi lakásában, a Vörös csillag/Vöröskereszt u. 16. szám alatt tartotta óráit. (Mária nővérem mesélte, hogy Mária néni olyan segítőkész volt, hogy az is előfordult, hogy házhoz ment órákat tartani!) 2. Budai Lászlóné Magdi néni lakásán oktatott (Bajcsy-Zsilinszky u. 5.). 3. A Tanítóképző Intézet (ma Liszt Ferenc Ének-zenei Általános Iskola) déli szárnyában is voltak órák, Völgy utcai bejáratnál.

1957 és 1961 között klarinétozni és fagottni tanultam Szalay György tanár úr emlékezetes óráin. (Itt bátorodom megjegyezni, hogy olyan kalligrafikus állóbetűs írással, mint Szalay tanár úr, azóta sem találkoztam.) Mindkét hangszer nádjának faragásába beletanultam, és megismertem a birka-faggyú fáfűvös hangszerek életében betöltött szerepét is. Közben az 1958/1959-es tanévben befejeztem zongora tanulmányaimat. Az utolsó három tanévben (1959 és 1961 között) szombat esténként zenekari gyakorlaton is részt vettem, a mai városi fűvőzenekar elődjében, az Úttörőház zenekarában, amely játékaról a Magyar Rádió is készített felvételt. A zenekar a zeneiskola díszteremben tartotta próbáit, Csikós Miklós festette Kodály Zoltán kép alatt. (Csikós Miklós rajztanárom volt 1967/1968-as tanévben, a mai Mária Valéri Utcai Általános Iskola régi épület részében.) A fűvőzenekar lelke Steiner Béla tanár úr volt. Ő volt a zeneiskola igazgatója, ő írta a partitúrát, az egyes hangszerek szólamait, ő tartotta a zenekari gyakorlatokat, és évfolyamunknak a szolfézs órákat, ő volt a kórusok karmestere is. Steiner tanár úr a zenei oktatás Jolly Jokere volt! (Ha emlékezetem nem csal, akkor időnként Lázár Imre tanár úr is kézbe vette a karmesteri pálcát.)

A zenekarból Jakab Zoltánra (klarinét) és három zenésszé vált társamra emlékszem: Kerekes Terire (fagott), Marton Gyurira (fuvola) és Sutyinszky Jancsira (alias Sonaj) (kürt). A három többbit is Békéscsaba fogadta be tanulmányaik befejeztével, és így lehetőségünk volt egymással a későbbi években is többször találkozni. Ráadásul az énektankönyvek írójává, és karmesterré vált Sutyinszky János a Bethlen Gábor Gimnáziumban osztálytársam is volt.

A vásárhelyi zenei oktatás körülményeiről összefoglalóan elmondható Héракleitosz szállóigévé vált szavai: pantha rhei/minden változik.

Mi is jut eszembe a zene zsongó világában, Euterpé közelében eltöltött kilenc évből? Elsősorban a következő szerzők kottái: Szőnyi, Czövek, Czerny, Bach, Bartók, Kodály Biciniumok, Péczy, Balassa, ... Őszintén megvallom komolyabb emocionális hullámokat e szerzők művei közül csupán néhány keltett bennem. Különösen a bécsi születésű osztrák Carl Czerny (1791 – 1857) taszított egyre távolabb a muzsikálástól. Nem tette számomra élvezetesebbé ujjgyakorlatait, etűdjeit az a tény sem, hogy Beethoven tanítványa volt, és a fiatal Lisztet is tanította. Szorgalmasan robotoltam, próbálkoztam közelebb kerülni a legnagyobb zongorapedagógusok egyikéhez, de sajnos nem tudtam vele megbarátkozni, mert a szikár, formalista beállítottsága számomra idegen volt. (Szegény édesapám pedig mindent megtett, hogy amit lehet, kipróbáljon belőlem. Előfordult, hogy este fél tízkor rángatott ki az ágyból, hogy kikérdezze a másnapi penzumot. Az időpont a mai ember száma kissé bizarrnak hat, ezért magyarázatra szorul. Édesapám este kilenckor fejezte be a tanítást, én pedig a tévétlen világban ilyenkor már ágyban voltam. Mondanom sem kell, hogy a kikérdezés nem volt "dolce far niente". Ma már látom, hogy az akkor lenyelt keserű pirula hosszú távra szolgált, hiszen a zene még ma is hozzájárul spirituális egészségem megtartásához. Ezért gondolok most is hálás szívvel édesapámra és zeneiskolai nevelőimre. Áldás legyen rajtuk!)

Ma már tudom, hogy Czerny volt az a zenei szita, amelyen a keresztülések szárnyra kaptak, és elrepültek a Parnasszus alá, Euterpé közelébe. Még ma is emlékszem a zeneiskola egyik-másik szobájának ajtaján keresztül kiszűrődő néhány szép Chopin, Schumann, Liszt, Debussy darabra. Mondanom sem kell, milyen irigykedve, álmodozva hallgattam meg a tehetségesek játékát. A hallgatóság szenvedélyemmé vált. Ilyenkor mámoros kábulatba zuhantam, amely elmúltával könnyűnek és tisztának éreztem magam. Korábban mentem órára, és óra után nem mentem mindjárt haza, csak azért, hogy néhány percet potyázó füleléssel, lelkem fürdetésével tudjak eltölteni. Az egyik ajtón átszűrődő Chopin darabról csak évtizedekkel később tudtam meg, hogy annak idején a szublim g-mol ballada egy részletét hallgattam az ajtó előtt futó zöld árnyékkal tarkázott boltozatos folyosón. Vajon megvannak-e még a Völgy utcai udvar juharjai és öreg japánakácai? (A Tanácsköztársaság/Szt. István tér és a Völgy u. között elterülő egykori présház, ma Liszt Ferenc Ének-Zenei Iskola déli szárnyába jártam zongoraórára.)

Kovács Klára zongoratanárnő, az 1957/1958. tanév folyamán, a Zeneiskola Tanácsköztársaság/Szt. István téri oldalának egyik emeleti pianínós termében adott órát. Ő volt sorrendben a negyedik oktatóm. Neki sikerült elérnie, hogy első félévben, életemben először és utoljára, jeles szorgalomjegy kerüljön az értesítőmbe. Bájos, kellemes és halk szavú hölgy volt. Közhelynek számít, de mentalitása nagyon hasonlított édesanyáméra. Még ma is előttem van, ahogyan hüvelyk és középső ujjá közé fogott illatos párizsis zsemleszendvicset fogyaszt uzsonnára. Télen az egyujjas irhakesztyűjét a mahagóni színű Petrof pianínó tetején tartotta. Mivel nekem egy kopott kötött kesztyűm volt, nagyon csábított a gondolat, hogy egyszer felhúzhassam eleganciájával, melegségével és puhaságával csábító kesztyűt. Sihederként nem volt hozzá merszem, hogy a tanárnőtől elkérjem a kesztyűt. Kivártam a megfelelő pillanatot, amely el is jött, mert a tanárnő egyszer magamra hagyott. Az igazság keserű volt. Az én nagy mancsom nem fért bele a szép filigrán egyujjasba. Így aztán, a mai napig sem tudom, hogy milyen meleg az egyujjas irhakesztyű.

Első fellépésem – talán az 1950-es évek közepén – a Bethlen Gábor Gimnázium régi színháztermében (ma könyvtár) lett volna, ha a Párkák közbe nem szólnak. Steindl tanár úr Robert Schumann: Fröhlicher Landmann /Vidám földművesével szándékozott a világot jelentő deszkákra léptetni. A színpad függőnye mögött izgatottan, az ottani technika megfigyelésével vártam jelenésemre, amelyet akarom is, meg nem is. A tanár úr időnként megnyugtatót, hogy hamarosan sorra fogok kerülni. Álmodozásomból felriadva, azon kaptam magam, hogy csend vesz körül. Elindultam, hogy megkeressem a többieket, de hideg verítéken kívül semmit sem sikerült elérnem.



**AHONNAN A MUZSIKA TISZTELETÉVEL
ÉS SZERÉNY TUDÁSÁVAL TÁVOZTAM**
(Kálvin János tér 4. Állami Zeneiskola, egykori Központi Szálloda)

Kiderült, hogy az épületben csak ketten vagyunk, a takarító néni és én. Úgy határoztam, hogy a történet tanulságait levonom, de elhallgatom a dolgot, mert már megtanultam, hogy figyelmetlenségem miatt – nevelési okokból – az ostor rajtam fog csattanni.

Később fagottosként – Szalay György és Steiner Béla tanár úr jóvoltából – , már sikeres fellépéseim voltak különböző városi rendezvényeken. Egy ilyen alkalommal volt szerencsém a városháza dísztermét díszítő, történeti nagyjainkat ábrázoló festményekkel megismerkedni. Különösen Tornyai János „Bercsényi Miklós” képe ragadott meg. A magyar függetlenség egyik dicső alakjának sötét háttérből kivillanó kardja szinte felszakította a vásznat. Bevallom, a kuruc főgenerális, a vezérlő fejedelem hűséges barátja és bizalmasa, az előadás végéig magához vonzotta tekintetem. Engedhettem a csábításnak, mert kotta nélkül játszottam.

Summa summarum: Milyen haszna volt a zeneiskolában eltöltött kilenc évemnek? Erre a kérdésre csak akkor tudnék korrekten választ adni, ha előbb megismerném a filozófusok zenével kapcsolatos gondolatait, és választ kapnék a következő kérdésekre: Miért szeretjük azokat a rezgéseket, amelyek kellemes hangérzetet keltenek; mit foglal magába a zenei kultúra (a cultura latin szó jelentése: lelki élet); milyen módon kapcsol össze bennünket a közös élvezet? Ezekre a kérdésekre kimerítő választ, jelen írás keretei között nem adhatok, de megpróbálom a kilenc év hasznát úgy-ahogy leszűrni.

Ha zenei hivatás, a zenéhez való viszony alapján nagyvonalakban osztályozzuk a polgárokat, akkor a főnevek következő sorához jutunk: szerző, előadó, író, beszélő, gyűjtő, oktató-nevelő, hallgató, olvasó. Ezek közül a személyiségjegyeim közé sorolhattam az előadócskát, az értve hallgatót és a tudatosan olvasót. A zeneiskola intézményétől sok-sok mindent kaptam, de befogadni természetesen és sajnálatosan csak az adottságaimnak megfelelő tudtam. Azért nem szégyenkezem, mert „jó földnek” tarthatom magam. *„Egy magvető ember kiméne vetni, és amikor a magot hintoné, némely az magban esék az utfélre, és eljövénék az madarak és elkapdosák azt. Némely esék a köves helyre, ahol nem vala sok föld, és hamar kikele, mivelhogy az földben nem vala mélyen a mag. És a nap, mikor felkelt volna, megsüté azt, és mivelhogy nem vala gyökere, kiszáradta. Némely pedig esék a tövis közé, és a tövisek felnevelkedvén, megfojták azt. Némely esék az jó földbe és gyümölcsöt teremte, némely százannyit, némely hetvannyit, némely harmincannyit.”* – Máté evangéliuma, XIII.

Egy bizonyos: *„...aki zenével indul az életbe, az életnek olyan kincsét kapja ezzel, amely átsegíti sok bajon.”* – Kodály Zoltán.

Domokos Tamás